

Arbejdsmiljøudfordringer truer Forsvaret

Notat om, hvordan politikere sikrer
et mere kampdygtigt forsvar

Indledning

En genopretningsplan er ikke nok til at sikre et kampdygtigt forsvar

Mens vi er i gang med at opruste det danske forsvar, forlader medarbejdere Forsvaret på grund af dårligt arbejdsmiljø. Medarbejdere på Forsvarets tjenestesteder bliver syge, de kan ikke udføre deres arbejde på grund af dårlige arbejdsforhold og med manglende udsigter til, hvordan faciliteter og forhold skal forbedres bliver medarbejdere modløse, frustrerede og demotiverede. Det er de soldater og civile medarbejdere, som skal være vores kampdygtige forsvar og forsvare vores demokrati, vores frihed og vores land. Men hvor længe er de i stand til det, når arbejdsmiljøudfordringerne er så massive?

Vi er en sammenslutning af militærfaglige og civile organisationer og vores medlemmer er de medarbejdere, som hver dag arbejder på Forsvarets tjenestesteder. Vi har været vidne til en forværring af arbejdsmiljøudfordringerne gennem årene, og de er nu så massive, at de er en trussel mod Forsvarets kampdygtighed.

I genopretningsplanen er der bevilliget en væsentlig finansiering til genopretningen af det danske forsvar, og selvom vi er glade for, at der nu er afsat midler til at rette op på arbejdsmiljøet er udfordringerne så store, at pengene bliver få.

Forvaltningen af midlerne i genopretningsplanen er derfor helt afgørende for at forbedre arbejdsmiljøet, og det er nødvendigt med en vedvarende finansiering til løbende vedligeholdelse af Forsvarets bygninger, værksteder og udstyr.

I dette notat præsenterer vi en række råd, som kan forbedre arbejdsmiljøforholdene på Forsvarets tjenestesteder. Politikerne har også fået

udleveret en folder, som opsummerer pointerne i dette notat. Det giver jer muligheden for at sikre, at Forsvaret bliver bedre rustet til at passe bedst muligt på os, vores demokrati og vores frihed.

Arbejdsmiljøudfordringerne er mange og store

Mange af Forsvarets bygninger og faciliteter er forældede og præget af årelang utilstrækkelig vedligeholdelse og reovering samt midlertidige løsninger. Eksemplerne inkluderer kasernes utidssvarende rammer, indeklimaproblemer på grund af utætte bygninger, skimmelsvamp og mangelfuld ventilation, dårlige værksteds- og arbejdsfaciliteter med risiko for kemisk eksponering og ulykker samt utilstrækkelige garager.

Et presserende problem er mandskabsfaciliteter på Forsvarets kaserner. Selvom nye bygninger er under opførelse, dækker de ikke behovet for at understøtte udvidelsen af medarbejderstaben. I årevis har medarbejderne opbevaret deres udstyr under kummerlige forhold, og faciliteter som bade- og omklædningsrum er ofte utidssvarende og upraktisk placeret i forhold til arbejds- og træningsområder.

Over halvdelen af kasernerne er bygget i 1960'erne og oprindeligt beregnet til kun at holde i 30 år. Disse bygninger er blevet løbende repareret uden hensyn til moderne krav om bæredygtighed, effektiv indretning og klimatilpasning. De gamle bygninger kan hverken huse det voksende antal medarbejdere eller leve op til arbejdsmiljølovens krav, hvilket stiller Forsvaret i en kritisk situation.

Arbejds miljøudfordringerne er blevet værre

- ➔ Over 400 indberetninger i Forsvarets Arbejds miljødatabase (FAD) fra 2022 - 2024 om inde klima, skimmelsvamp, faldulykker, belysning og støj.
- ➔ Problemer med indeklima er steget fra 28,4% til 31,9% fra 2021 - 2023.
- ➔ Problemer med skimmelsvamp er steget fra 5,4% til 8,2% fra 2021 - 2023.
- ➔ Hver fjerde af de medarbejdere der arbejder med farlige stoffer oplever utilstrækkelig ventilation.
- ➔ Arbejdstilsynets reaktioner er steget fra 40 til 63 fra 2022 - 2023. Ulykkesrisiko, indeklima og kemi som de tre hyppigste årsager til reaktionerne.

Med andre ord gør arbejdsmiljøudfordringerne det vanskeligt for mekanikere og teknikere at vedligeholde udstyr, for laboranter at udføre analyser, for soldater at opretholde træning og kondition og vigtigst af alt: At Forsvaret forbliver kampdygtigt. For Danmarks sikkerhed og fremtid er det afgørende, at Forsvaret kan tiltrække og beholde dygtige medarbejdere, og at faciliteterne forbedres. Vi har listet de områder, som er centrale for at sikre Forsvarets fremtid, og vi har opsummeret vores løsningsforslag og begrundelser:

Permanente, bæredygtige løsninger er afgørende for medarbejderfastholdelse og et mere holdbart forsvar:

- ➔ Fundamentet for et stærkt forsvar er medarbejdere. Der er brug for langtidsholdbare investeringer i moderne bygninger og faciliteter, for at skabe stabile og trygge arbejdsmiljøer.

Opgradering af trænings,- værksteds- og laboratoriefaciliteter er nødvendigt for at sikre Forsvarets medarbejdere og udstyr:

- ➔ Soldater er ikke kampdygtige, når deres fysik og udstyr ikke er i orden. Der er behov for at sikre og opdatere faciliteter, så de bliver tidsvarende, så både Forsvarets håndværkere, teknikere og laboranter, der arbejder med Forsvarets udstyr og farlig kemi, kan udføre deres arbejde under forsvarlige forhold.

Udvidelse af Forsvaret nødvendiggør fortsat øget fokus på arbejdsmiljø:

- ➔ Et Forsvar er kun så kampdygtigt, som arbejdsmiljøet gør det til. Udbygningen af Forsvaret kræver, at økonomien matcher de fysiske behov for faciliteter, så de er tilstrækkelige for både de nuværende og fremtidige medarbejdere.

Permanente, bæredygtige løsninger er afgørende for medarbejderfastholdelse og et mere holdbart forsvar

Fundamentet for et stærkt forsvar er medarbejdere. Men mange medarbejdere forlader Forsvaret på grund af dårlige arbejdsforhold og særligt på grund af utilstrækkelige løsninger, når der skal ske udbedringer af problematiske forhold i Forsvarets bygninger, installationer og udenomsarealer, som ikke er forståelige for medarbejderne. Det skaber utryghed og uvished om, hvorvidt rammerne bliver bedre, og det kan blive svært at opretholde motivation og arbejdsglæde. Og derudover er utilstrækkelige løsninger dyre. En stor del af Forsvarets bygninger, installationer og arbejdspladser er i så elendig stand, at det ikke kan betale sig at bruge penge på at renovere dem. Det er ikke et holdbart og stærkt forsvar.

Begrundelser for permanente løsninger i Forsvaret

Medarbejderfastholdelse:

- ➔ Ved at prioritere permanente løsninger kan politikerne sikre at medarbejderne får ordentlige indkvarterings- og arbejdsforhold.
- ➔ Midlertidige løsninger kan være nødvendige og gode, men kun hvis der er en plan for den endelige, permanente løsning – og ikke mindst, hvis den plan er synlig og forståelig for medarbejderne. Uden tryghed og vished om, at rammerne bliver bedre, kan medarbejderne få svært ved at opretholde motivation og arbejdsglæde.

Bedre økonomisk forvaltning af Forsvaret

- ➔ En stor del af Forsvarets bygninger, installationer og arbejdspladser er i så elendig stand, at det ikke kan betale sig at bruge penge på

at renovere dem. Det er derfor økonomisk ansvarligt at nedlægge dem og bygge nyt.

- ➔ Forsvarets militære bygninger og værksteder bidrager til voldsomme udgifter i energiforbrug som følge af nedslidte installationer, utætte bygninger og manglende isolering. Derfor er der et stort potentiale for energibesparende foranstaltninger og lavere energiodgifter ved at udskifte forældede bygninger med moderne, energieffektive faciliteter.
- ➔ Langsigtede, permanente løsninger vil mindske behovet for vedligeholdelse og lappeløsninger, som er dyre. Manglen på kontorer har f.eks. tvunget Forsvaret til at omdanne indkvarteringsbygninger til kontorer, hvilket har ført til dyre hotelregninger for tjenesterejsende medarbejdere. Rådgivere afdækker ofte fejl på ventilationsanlæg, men manglende bevillinger forsinker reparationerne, hvilket har resulteret i værkstedslukninger, sundhedsskadelige tilstande og dyrere eksterne løsninger. Mere permanente løsninger kan skabe balance mellem Forsvarets økonomiske behov og modernisering samt det bæredygtige mål, som samfundet forventer, at alle bidrager til. En nødvendighed for et forsvar, der ønsker at være en aktiv del af fremtidens bæredygtige Danmark.
- ➔ Mange medarbejdere forlader Forsvaret på grund af arbejdsmiljøudfordringerne. Derfor går mange midler til at rekruttering og onboarding af nye medarbejdere, som ellers kunne være undgået. Desuden taber Forsvaret erfaring og viden, hver gang medarbejdere forlader Forsvaret.

Forslag til politiske tiltag

Understøt medarbejderfastholdelse med permanente løsninger

Midlertidige løsninger skaber frustration og modløshed. Medarbejdere kan fastholdes ved at sikre, at midlertidige løsninger bliver en del af en større plan, der skal sikre permanente faciliteter. Det giver medarbejderne ro i sindet, hvis de ved, at hver midlertidig løsning er med til at sikre en varig løsning. I kan således øge medarbejdertilfredsheden og fastholdelsen ved at sikre, at Forsvaret prioriterer permanente løsninger og giver medarbejderne ordentlige indkvarterings- og arbejdsforhold.

Gør Forsvaret til en grøn spiller og mindsk udgifterne

De militære bygninger og værksteder bidrager til voldsomme udgifter i energiforbrug som følge af nedslidte installationer, utætte bygninger og manglende isolering. Det er mere økonomisk ansvarligt at nedlægge de bygninger, installationer og arbejdspladser, hvor standen er så elendig, at det bedre kan betale sig at bygge nyt og investere i energieffektive bygninger og institutioner, som reducerer driftsomkostninger. I kan gøre Forsvaret til en reel deltager i den grønne omstil-

ling ved at sikre, at forældede bygninger udskiftes med moderne, energieffektive faciliteter og ved at sikre genanvendelse af materiale fra den nuværende bygningsmasse i det omfang, det er muligt.

Giv tjenestesteder større handlekraft

En del af de enkelte opgaver i genopretningsplanen er bekostelige og tager tid at få gennemført. For at genopretningen af Forsvaret skal lykkes, er det nødvendigt, at de afsatte midler kan komme hurtigere ud til de enkelte tjenestesteder, og at der ikke er en kort tidsfrist for, hvornår midlerne skal bruges -f.eks. inden udgang af et budgetår. I kan sikre en større økonomisk forsvarlig forvaltning af midlerne i genopretningsplanen ved at sikre, at midlerne må anvendes over flere budgetår. Tegninger og byggetilladelser er mange steder allerede klar. På den måde kan tjenestesteder, som er i stand til at fremlægge kvalificerede og realistiske planer få større bevægelsesfrihed. For at sikre en hurtigere adgang til de afsatte midler på de enkelte tjenestesteder kræver det også, at der er kapacitet blandt kvalificerede leverandører og entreprenører til at gennemføre planerne.

Opgradering af trænings-, værksteds- og laboratoriefaciliteter er nødvendig for at sikre Forsvarets medarbejdere og udstyr

Soldater er ikke kampdygtige, når deres fysik og udstyr ikke er i orden. Dårligt arbejdsmiljø i form af værksteder, garager, laboratorie og arbejdsredskaber, som ikke er i orden, og som ikke lever op til de almindelige sikkerheds- og arbejdsmiljøkrav, forhindrer Forsvarets håndværkere, teknikere og laboranter i at kunne kontrollere, vedligeholde og reparere udstyr, produkter og materialer. De kan ikke levere den kvalitet, som er nødvendig for et moderne forsvar, og medarbejdernes faciliteter øger risikoen for arbejdsulykker og nedslidning.

Begrundelser for opgradering af trænings-, værksteds- og laboratoriefaciliteter

- ➔ Forsvaret har skrappe krav til soldaternes fysiske form og udholdenhed, men soldaterne får sværere ved at leve op til Forsvarets krav, når træningsfaciliteterne er forældede eller placeret i bygninger, der ikke er designet til formålet.
- ➔ Det er afgørende for Forsvarets effektivitet, at Forsvarets håndværkere, teknikere og laboranter selv kan reparere og vedligeholde udstyr, og selv foretage analyser af anvendte kemiske produkter, som bl.a. olier, maling, brændstoffer, metal, krudt og sprængstoffer m.m., for at sikre, at de fungerer som de skal og lever op til eksisterende standarder og sikkerhedskrav.
- ➔ Ordentlige arbejdsforhold er nødvendige for at sikre kvaliteten af arbejdet. For at håndværkere, teknikere og laboranter kan udføre,

kontrollere, vedligeholde og reparere udstyr, produkter, materialer og analysere tests, skal værksteder, garager, laboratorie og arbejdsredskaber være i orden og leve op til de almindelige sikkerheds- og arbejdsmiljøkrav.

- ➔ Arbejdsmiljøforholdene øger risikoen for ulykker. For mange håndværkere og teknikere foregår arbejdet i gamle og kolde garager uden de nødvendige installationer til ventilation og udsugning af sundhedsskadelige gasser og røg, som ellers er standardkrav for sikkerhed på arbejdspladser. Garagerne mangler f.eks. ofte varme og isolering, og de er ofte udstyret med uegnede gulve af SF-sten eller med uens betongulve i værkstederne, der gør det vanskeligt at håndtere tungt værktøj som donkrafte og hjulløftere.

Konkrete tiltag som kan forbedre arbejdsmiljøet i Forsvarets bygninger

For at arbejdet kan udføres sikkert, er det nødvendigt, at værkstederne og laboratoriet har moderne faciliteter som:

- ➔ **Effektiv ventilation og udsugning:** For at fjerne farlige dampe, gasser og partikler fra arbejdet med kemiske produkter, svejsning, slibning og fra køretøjers dieseludstødning.
- ➔ **Isolering og køleanlæg:** For at leve op til lovkrav om temperatur på arbejdspladsen både om vinteren og sommeren.
- ➔ **Sikker kemikalieopbevaring:** For forsvarlig håndtering og opbevaring af epoxymaling,

afrensningssmidler, affedtningsmidler, smøreolier og andre farlige, kemiske produkter, hvilket skal sikre medarbejdernes sundhed og sikkerhed.

➔ **Hjælpemidler:** Til håndtering af tunge løft, skub og træk samt sikkerhedsmæssigt udstyr.

➔ **Forsvarlig indrettede arbejdspladser:** Til at undgå belastende arbejdsstillinger og arbejdsbevægelser.

Forslag til politiske tiltag

Stil krav om langsigtet plan for at sikre sikkerheds- og arbejdsmiljøkrav

I kan sikre kvaliteten af Forsvarets udstyr ved at stille krav om, at Forsvaret i samarbejde med medarbejderne på værksteder og laboratorie fremlægger gennemarbejdede planer for, hvordan de afsatte midler i genopretningsplanen skal anvendes for at få ført værksteder og laboratorie up to date. Det vil sikre, at det er de rigtige opgaver, der løses først.

Stil krav til reovering af træningsfaciliteter, værksteder og laboratorie i forsvarsbudgettet

Stil krav om, at de nødvendige midler i det fremtidige forsvarsbudget skal afsættes til reovering af træningsfaciliteter, værksteder og laboratorie og til at opføre nye faciliteter i de tilfælde, hvor det ikke længere kan betale sig at reovere de eksisterende.

Stil krav om dokumentation og sikkerhed

Sikkerheden i Forsvaret kan højnes ved at Forsvaret pålægges at sikre, at alle værksteder og laboratoriet lever op til de gældende standarder for sikkerhed og sundhed. Forsvaret skal endvidere sørge for, at kunne dokumentere dette ved at inddrage medarbejderne og deres arbejdsmiljørepræsentanter - og i nødvendigt omfang hjælp fra autoriserede arbejdsmiljørådgivere.

Stil krav til langsigtede planer for vedligehold

I kan sikre, at Forsvarets etableringer til stadighed opfylder gældende sikkerheds- og arbejdsmiljøkrav ved at sikre, at Forsvaret fremlægger en langsigtet plan for, hvordan træningsfaciliteter, værksteder og laboratorie løbende opgraderes og vedligeholdes i samarbejde med deres arbejdsmiljøorganisation.

Udvidelse af Forsvaret nødvendiggør fortsat øget fokus på arbejdsmiljø

Et Forsvar er kun så kampdygtigt, som arbejdsmiljøet gør det til. Et godt arbejdsmiljø er fundamentet for fastholdelse af medarbejdere og for at sikre en god kvalitet af Forsvarets udstyr. Forsvaret får i disse år tilført flere midler i takt med, at forsvarsbudgettet øges for at kunne imødekomme NATO's styrkemål. Det er afgørende, at de ekstra midler anvendes til at løse eksisterende arbejdsmiljøproblemer og til at forhindre at nye opstår i takt med Forsvarets udvidelse.

Begrundelse for fortsat øget fokus på arbejdsmiljø

- ➔ Danmark skal undgå, at Forsvaret bliver ukampdygtigt. De øgede midler til Forsvaret bør bruges til at holde bygninger, installationer og udstyr ved lige. Det er afgørende, at midlerne bl.a. sikrer de udfordringer, som følger med et større forsvar.
- ➔ Øget fokus på arbejdsmiljø er nødvendigt for at sikre en øget rekruttering og fastholdelse af kvalificerede medarbejdere i en tid med øget konkurrence og efterspørgsel.
- ➔ Forsvaret får ny teknologi, og det er nødvendigt at sikre, at medarbejderne er korrekt uddannet til at anvende den.
- ➔ Det er nødvendigt at beslutte hvilke områder og tjenestesteder, der skal prioriteres for at opnå maksimal effekt af de øgede midler.
- ➔ Risikoen for arbejdsskader og sygdomme kan minimeres ved at sikre, at nye faciliteter og arbejdsforhold lever op til gældende standarder for arbejdsmiljø.
- ➔ For at øge holdbarheden på nye bygninger, værksteder, indkvartering og udstyr er det nødvendigt at designe og konstruere dem med fokus på lang levetid, bæredygtighed og enkel vedligeholdelse.

Forslag til politiske tiltag

Opnå maksimal effekt af midler gennem en national Forsvarsplan

Med de øgede midler bliver det en udfordring at beslutte hvilke områder og tjenestesteder, der skal prioriteres for at opnå maksimal effekt. I kan sikre, at midlerne anvendes mest effektivt ved at udvikle en omfattende plan, der specificerer, hvordan de øgede midler skal fordeles og anvendes på tværs af tjenestestederne - med særlig opmærksomhed på kvalitet og bæredygtighed.

Indfør kvalitetskrav, kontrol og dokumentation for at fremtidssikre arbejdsmiljø

Risikoen for arbejdsskader og sygdomme minimeres ved at sikre, at nye faciliteter og arbejdsforhold lever op til gældende standarder for arbejdsmiljø. I kan fremtidssikre et bedre arbejdsmiljø for Forsvarets medarbejdere ved at udvikle retningslinjer for dokumentation og overvågning af tilstanden på bygninger, installationer og udstyr, som sikrer høje standarder for kvalitet og levetid.

Pålæg Forvaret at udvikle langsigtede strategier for at sikre udstyr og sikkerhed

I kan sikre Forsvarets faciliteter og udstyr ved at pålægge, at Forsvaret skal udvikle langsigtede vedligeholdelsesplaner i deres budgetter, således at der er kapacitet og ressourcer til løbende service, opgraderinger, vedligeholdelse og reparation.

Implementér bæredygtige løsninger og frigiv økonomiske midler til fremtiden

I kan sikre, at Forsvaret mindsker driftsomkostningerne og sikrer økonomiske midler til fremtidig vedligehold af Forsvarets bygninger ved at sørge for, at Forsvaret bruger bæredygtige og langtidsholdbare løsninger. Arbejdsmiljø, teknologi og miljøstandarder kan vedligeholdes ved, at I sikrer, at nye bygninger, værksteder, indkvartering og udstyr designes og konstrueres med fokus på lang levetid, bæredygtighed og enkel vedligeholdelse, der tager højde for nye krav i fremtiden.

Efterord

I kan ruste Forsvaret til at passe på os

Arbejdsmiljø er ikke bare arbejdsmiljø. Et godt arbejdsmiljø er grundlæggende for et kampdygtigt forsvar. Ved at forvalte midlerne i genopretningsplanen strategisk med fokus på at forbedre medarbejderens sikkerhed, sundhed og arbejdsmiljø og ved at skabe en vedvarende finansiering til vedligehold af Forsvarets bygninger, værksteder og udstyr kan I sikre, at Danmark får et forsvar

med medarbejdere, som i højere grad er rustet til at passe på vores demokrati, vores frihed og vores land.

Vi står selvfølgelig til rådighed for uddybninger.

Tak for din tid.

HKKF (Hærens Konstabel og Korporalforening)
Kurt Brantner
Næstformand
22 79 18 80

Dansk Metal
Jan Toft Rasmussen
Faglig sekretær
23 29 69 47

Dansk El-Forbund
Lars B. Sørensen
Forbundssekretær
33 29 70 00

HK Stat
Betina Halbech
Arbejdsmiljøkonsulent
33 30 42 84

CS
(Centralforeningen for Stampersonel)
Ronni Pedersen
Næstformand
26 73 99 50

HOD
(Hovedorganisationen af Officerer i Danmark)
Steen Nørgaard Gøtsche
Konsulent
33 15 02 33

3F
Nikolaj Hillemann
Forhandlingssekretær
26 77 72 32

Malerforbundet
Kim Lasse Petersen
Forbundssekretær
23 29 69 47

Teknisk Landsforbund
Tine Birgitte Hestbæk Jakobsen
Faglig konsulent
22 37 80 40

Permanente, bæredygtige løsninger er afgørende for medarbejderfastholdelse og et mere holdbart forsvar:

- Fundamentet for et stærkt forsvar er medarbejdere. Der er brug for langtidsholdbare investeringer i moderne bygninger og faciliteter, for at skabe stabile og trygge arbejdsmiljøer.

Opgradering af trænings,- værksteds- og laboratoriefaciliteter er nødvendigt for at sikre Forsvarets medarbejdere og udstyr:

- Soldater er ikke kampdygtige, når deres fysik og udstyr ikke er i orden. Der er behov for at sikre og opdatere faciliteter, så de bliver tidssvarende, så både Forsvarets håndværkere, teknikere og laboranter, der arbejder med Forsvarets udstyr og farlig kemi, kan udføre deres arbejde under forsvarlige forhold.

Udvidelse af Forsvaret nødvendiggør fortsat øget fokus på arbejdsmiljø:

- Et Forsvar er kun så kampdygtigt, som arbejdsmiljøet gør det til. Udbygningen af Forsvaret kræver, at økonomien matcher de fysiske behov for faciliteter, så de er tilstrækkelige for både de nuværende og fremtidige medarbejdere.